

Nr 59.

Ankom till riksdagens kansli den 14 maj 1918 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående skrivelse till Konungen med begäran om framläggande av förslag till lag, innefattande vissa villkor för rättighet att utföra vetenskapliga experiment på levande djur vid icke statsunderstödda läro- eller forskningsanstalter.

Närvarande: herrar greve Spens, Stårner, Köhlin, Permansson, Fant, Klefbeck, Frändén, Lagerkvist, Pettersson i Bjälbo, Lindqvist i Kosta, Ernst Lindley, Holmdahl, Johansson i Trollhättan, Ericsson i Åtvidaberg och Johanson i Gäre.

I två lika lydande till lagutskottet hänvisade motioner, nr 57 av herr *Wavrinsky* inom första kammaren och nr 114 av herr *Berg* i Munkfors inom andra kammaren, hava motionärerna hemställt,

att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära, det Kungl. Maj:t täcktes till riksdagen inkomma med förslag till lag, varigenom stadgas som villkor för rättighet att utföra vetenskapliga experiment på levande djur utanför av staten uppehållen eller understödd läro- eller forskningsanstalt:

att anmälan inom föreskriven tid före experimentets utförande skall ske hos av staten utsedd kontrollmyndighet;

att noggrant protokoll över förrättningen skall föras, tydligt angivande experimentets art, ändamål och tidslängd samt kvantiteten av eventuellt använda bedövningsmedel och tiden för dessas användande i förhållande till tiden för experimentets utförande, liksom övrigt som kan tjäna till belysande av experimentets karaktär;

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 9 saml. 43 häft. (Nr 59.)

att kontrollanter skola öva tillsyn vid pågående experiment och särskilt förvissa sig om, att protokollen föras noggrant i de delar, som angå djurens skydd mot överträdelser av gällande lag mot djurplågeri; samt

att till sådana kontrollanter väljas ett tillräckligt antal redlige och oförvitlige medborgare, kända för humanitet, men som själva icke tillhöra den medicinska fakulteten, för att de må pröva experimentets juridiska och moraliska halt.

Till stöd för den i motionerna gjorda hemställan hava motionärerna åberopat motiveringen i två andra av dem väckta lika lydande motioner, nr 55 i första kammaren och nr 113 i andra kammaren med anhållan om skrivelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t ville förordna om full offentlighet genom noggrann protokollsföring vid vetenskapliga experiment på levande djur på av staten uppehållen eller understödd läro- eller forskningsanstalt; och får utskottet med avseende härå hänvisa till dessa motioner.

Utskottet.

Frågan om åtgärder mot vivisektionen har flera gånger varit föremål för riksdagens prövning, senast vid 1900 års riksdag, då motion väcktes inom andra kammaren med hemställan om utfärdande av en lag av närmare angivet innehåll om pinsamma experiment på djur i vetenskapligt syfte.

I sitt över motionen avgivna utlåtande anförde lagutskottet vid nämnda års riksdag efter att hava redogjort för frågans tidigare behandling i riksdagen följande:

»Strävandena för införande av lagbestämmelser i syfte att åstadkomma kontroll å och begränsning av anställandet på djur av pinsamma försök med vetenskapligt ändamål höra onekligen till dem, som äro ägnade att ingiva den största sympati. Det ligger i varje sunt kännande människas natur att ömma för oförskylt lidande samt sålunda jämväl hysa medkänsla för de levande varelser, som plågas och uppoffras för befrämjande av vetenskapens utveckling; och samtidigt därmed, att en humanare åskådning i allmänhet gör sig mer och mer gällande, i det praktiska livet liksom i lagstiftningen, framträder därför ock allt kraftigare kravet, att vivisektionen måtte om ej förbjudas, dock i möjligaste mån inskränkas och regleras. Med livligt erkännande således av det från vissa synpunkter behjärtansvärda i denna strävan har emellertid utskottet efter prövning av frågan funnit sig icke för närvarande kunna tillstyrka någon lagstiftning i sådan riktning.

Såvitt utskottet vid undersökning av frågan kunnat inhämta, torde det vida övervägande antalet sakkunniga anse obestriddigt, att den medicinska vetenskapens och fysiologiens utveckling stå med varandra i ett nära och oupplösligt samband, samt att fysiologen vid sina forskningar för vissa fall icke kan undvara försök på levande djur. De förvånande framsteg, dem läkarevetenskapen — såväl den, vars föremål är människor som veterinärvetenskapen — under se-

nare tider gjort, hava i själva verket genom dylika försök blivit i väsentlig mån främjade. Flera bland de medel, genom vilka några av de svåraste sjukdomarna numera kunna mycket mer än förr behärskas, hade säkerligen aldrig vunnits utan försök på levande djur, och om vetenskapen får fortgå, utan att berövas erforderliga undersökningsmöjligheter, ställer densamma allt flera sådana medel i utsikt. Metoden att företaga undersökningar på levande djur har sedan mycket lång tid tillbaka varit för läkarevetenskapen känd samt lär redan tidigt hava föranlett till viktiga upptäckter, och det ligger i sakens natur, att densamma bör kunna antagas bliva ännu mera av betydelse för framtiden, då den ökade erfarenheten och de alltjämt förbättrade apparaterna bereda större möjlighet att verkställa försöken på lämpligaste sätt och draga nytta av de iakttagelser, som göras.

Men å andra sidan kräves för visso, att det lidande, som för ett eller annat förnuftigt ändamål tillskyndas djuren, inskränkes till det minsta mått, som är förenligt med ändamålets vinnande. Intet onödigt lidande bör få tillfogas undersökningsdjuren. Upprörande berättelser föreligga emellertid om grymheter, som vid vivisektioner blivit i vetenskapens namn begångna, grymheter, vilka utan tvivel inneburit kraftig maning att söka för framtiden förekomma deras uppreparande.

Vad angår vårt land må dock påpekas, att sådana grymheter icke synas hava blivit hos oss begångna. Berättelserna om desamma härleda sig från utlandet. Vid den grundliga undersökning, som i anledning av 1881 års riksdags ovan omförmälda skrivelse företogs, visade sig, att förhållandena i vårt land icke vore sådana, att en lagstiftning i ämnet syntes vara påkallad. Denna uppfattning uttalades av Kungl. Maj:t vid ärendets föredragning och har sedermera blivit av riksdagen år 1884 biträdd, varjämte även 1888 års riksdag anslutit sig till densamma. För att lagstiftning i ämnet nu skulle ifrågakomma, synes böra förutsättas, att i hithörande förhållanden inträtt en förändring, som framkallat ett förut icke befintligt behov av lagstiftningens mellankomst. Detta torde dock icke vara fallet. Ätminstone har motionären icke visat, att några missbruk av vivisektionen förekommit, sedan frågan senast förevar. Tvärtom torde det redan på grund av den allmänna uppmärksamhet, som mer och mer riktats å vivisektionen och vad därmed sammanhänger, vara sannolikt, att för försöken allt mer väljas möjligast milda former. De förbättrade instrument, operationsmetoder och bedövningsmedel, som på senare tider kommit i bruk, hava ock säkerligen bidragit till minskning av försöksdjurens lidanden. Riksdagen torde alltså icke med hänsyn till sättet för vivisektionernas verkställande hava någon anledning att frågå sin förut intagna ståndpunkt i frågan.

Det torde dessutom förtjäna beaktande, att plågsamma försök å djur, utförda så, att det genom försöken tillfogade lidandet icke tillfyllestgörande försvaras av något förnuftigt ändamål, ingalunda äro för alla fall fria från bestraffning. För den händelse djuren äro vad strafflagen benämner kreatur, äro nämnda lags bestämmelser om ansvar för djurplågeri — av vilka riksdagen nyligen på Kungl. Maj:ts förslag antagit en skärpning — tillämpliga. Vad åter övriga djur vidkommer, vore det enligt utskottets mening ganska inkonsekvent, om riksdagen, som ansett mot dem förövad uppenbar grymhet eljest icke böra göras till

föremål för lagstiftningens ingripande, skulle hemställa om förbud mot och straff å att tillfoga dem lidande just för de fall, då sådant sker för ett synnerligen betydelsefullt, förnuftigt ändamål.

Det må nu visserligen kunna sägas, att ehuru motionären uttalat sig för ett fullkomligt utdömande av vivisektionen, han dock i sin slutliga hemställan tills vidare inskränker sig till att påyrka endast begränsning av och kontroll å densamma; och utskottet vill visst ej påstå, att vetenskapen mer än andra verksamheter äger anspråk på att få undandraga sig erforderlig offentlig kontroll.

Men motionären, som företrädesvis ställt sig på en principell ståndpunkt, har som sagt ej i någon mån påvisat, att behov av en sådan kontroll hos oss för närvarande i verkligheten föreligger eller att frågan över huvud taget erhållit ett sådant nytt läge, att det gives någon sannolikhet för att man nu skall komma till annat resultat än som framgick ur den av 1881 års riksdagsskrivelse föranledda utredningen. Under sådant förhållande förtjänar det även att tagas hänsyn därtill, att, såsom från sakkunniga håll städse betonats, det är förenat med stora svårigheter att åvägabrunga en lagstiftning i ämnet, som komme att lända till avsedd påföljd, utan att dock lägga alltför tryckande band å den vetenskapliga verksamheten. Det av motionären framlagda lagförslag torde icke heller därtutinnan vara tillfredsställande. Av förslagens detaljer vill utskottet i sådant avseende endast hänvisa till 1 §. Skulle den bestämmelsen, att vivisektioner blott finge företagas av vissa lärare vid universiteten och veterinärinstitutet samt endast i de därtill bestämda lokaler vid nämnda institutioner, lända till efterföljd, vore forskningens frihet å detta område måhända helt och hållet tillintetgjord. Många bland de största upptäckter, som gjorts av Europas förnämsta vetenskapsmän, skulle säkerligen aldrig kunnat komma till stånd, om dessa måst underordna sig en sådan bestämmelse. Å andra sidan vore effektiviteten av ett dylikt stadgande mycket ringa i förhållande till de vetenskapsidkare, som ville överträda detsamma. Vivisektionens företagande i enskilda lokaler lär aldrig kunna förhindras, och kontroll skulle alltså med visshet erhållas endast beträffande offentliga institutioner, där densamma i allt fall bör förutsättas vara minst behöfvlig.»

Lagutskottets avstyrkande hemställan vann riksdagens bifall.

Vid behandlingen av förutnämnda motionerna nr 55 och 113, av vilka nr 55 hänvisats till första kammarens första tillfälliga utskott och nr 113 till andra kammarens andra tillfälliga utskott, hava respektive utskott inhämtat yttranden, första kammarens utskott från universitetskanslern, medicinska fakulteterna vid universiteten i Uppsala och Lund samt Karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarkollegium och lärarkollegiet vid veterinärhögskolan samt andra kammarens utskott från medicinalstyrelsen och Karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarkollegium samt Nordiska samfundet till bekämpande av det vetenskapliga djurplågeriet. Första kammarens utskott har därjämte mottagit yttrande i ämnet från nämnda samfund. De i ärendet hörda myndigheterna hava samtliga ställt sig avvi-

sande mot motionärernas hemställan. Däremot ansluter sig berörda samfund i allt väsentligt till motionerna. I över dessa avgivna utlåtanden hava respektive utskott hemställt om avslag å desamma, därvid särskilt framhållits, att de föreslagna åtgärderna icke blott vore obehövlige utan jämväl skulle i sin tillämpning bliva ineffektiva och för den fria vetenskapliga forskningen menliga. Vad utskotten sålunda hemställt hava kammarna bifallit, första kammaren den 8 maj och andra kammaren den 12 april 1918.

Nu föreliggande motioner rikta sig till skillnad från de båda förutnämnda mot sådan vivisektion, som kan tänkas utövas *utanför* av staten uppehållen eller understödd läro- eller forskningsanstalt. Utskottet har i vederbörlig ordning infortrat utlåtande över dessa motioner från medicinalstyrelsen, medicinska fakulteterna vid universiteten i Uppsala och Lund samt Karolinska mediko-kirurgiska institutets och veterinärhögskolans lärarekollegier.

Medicinalstyrelsen, som infortrat yttrande i ärendet dels från föreståndaren för statens bakteriologiska laboratorium och dels från föreståndaren för statens veterinärbakteriologiska anstalt, anför, att fordran på anmälan inom föreskriven tid före experimentets utförande hos av staten utsedd kontrollmyndighet vore i många fall så gott som omöjlig att efterkomma och att i varje fall dröjsmål vore förenat med högst avsevärda olägenheter, att intet vore att erinra mot föreskriften om protokolls förande över förrättningen, därvid emellertid vore att märka, att forskare plägade i facklitteraturen redogöra för av dem utförda experiment och att intet som helst hemlighållande eller fördöljande av dessa arbeten förekomme, samt att fordran på att kontrollanter skulle öva tillsyn vid pågående experiment m. m. och att dessa kontrollanter icke skulle få tillhöra den medicinska fakulteten måste bestämt avvisas.

Medicinalstyrelsen.

Medicinska fakulteten vid universitetet i Uppsala håller före, att någon vetenskaplig forskning under villkor av en lekmanakontroll av föreslagna art, vilken skulle fråntaga forskningen varje spår av frihet, syntes fakulteten alldeles utesluten.

Medicinska fakulteten i Uppsala.

Medicinska fakulteten vid universitetet i Lund framhåller, att djurförsök i den medicinska forskningens eller läkekonstens tjänst torde för närvarande förekomma i endast ringa skala utanför de statliga laboratorierna, nämligen vid vissa sjukhus i diagnostiskt syfte samt vid mer vetenskapligt arbetande fabriker för läkemedelstillverkning i och för biologisk kontroll av produkternas medicinska verkningar. Fakulteten på-

Medicinska fakulteten i Lund.

pekade dock, att man väl kunde tänka sig, att även inom vårt land komme att uppstå institut för medicinsk forskning på grund av privata donationer. Någon anledning att ställa där eventuellt arbetande forskare i annan ställning än vid statens egna laboratorier anställda finnes emellertid ej. En eventuell kontroll över vivisektoriska ingrepp skulle i varje fall förfela sitt syfte, om den ej lades i händerna på sakkunniga.

Karolinska
institutets
lärar-
kollegium.

Karolinska institutets lärarkollegium har på det bestämdaste avstyrkt bifall till motionerna, därvid kollegiet åberopat ett av dess mest sakkunniga ledamöter avgivet yttrande, i vilket de sakkunniga sammanfatta sin ståndpunkt så, att bestämmelsen om, att anmälan skulle ske inom föreskriven tid före experimentets utförande hos av staten utsedd kontrollmyndighet, vittnade om en så fullständig obekantskap hos motionärerna med de arbetsförhållanden, för vilka de önskade lagstifta, och ledde till sådana konsekvenser för sjukvården och den allmänna samhällshygienen, att motionerna enbart på denna grund måste betecknas som absolut oantagliga. I anledning därav, att en av motionärerna förklarar, att vad de egentligen åsyftat med motionerna vore det förhållandet, att studerande och läkare i sina hem eller på andra ställen utanför de statsunderstödda anstalterna skulle utföra vivisektioner, framhöllo bemälda sakkunniga, att de icke hade sig bekant något enda fall, då sådant förekommit. Aldrig hade någon lärjunge av dem begärt att få medtaga djur från laboratorierna för dylika ändamål, ej heller hade dessa institutioners chefer eller vaktmästare märkt, att djur tillgripits. Vidare skulle det säkerligen ej falla de studerande in att köpa djur för dylikt hemexperimenterande. De finge på institutionerna se de djurförsök, som de behövde för sina studier; och om det gällde egentlig vetenskaplig forskning med djurexperiment, kunde arbetet av rent tekniska skäl knappast tänkas utfört utanför läroanstalterna. I en vid utlåtandet fogad skrivelse från medicinska föreningens styrelse vitsordas, att, så vitt sagda styrelse hade sig bekant, vivisektionen icke företoges av de studerande vare sig i hemmen eller annorstädes utom läroverkets laboratorier eller kliniker, och att det över huvud vore ett undantag, att de studerande utförde sådana även inom nämnda institutioner.

Veterinär-
högskolans
lärar-
kollegium.

Lärarkollegiet vid veterinärhögskolan framhåller, att med undantag för vissa vetenskapliga försök i stort sett inga andra djurförsök kunde tänkas förekomma utanför påtalta institutioner än ympningar för ställande av sjukdomsdiagnoser. För alla dessa djurförsök skulle en anmälningsplikt, på sätt motionärerna föreslagit, vara av mycket stor olägenhet och i många fall helt omöjliggöra dem genom den tidsförlust, som skulle åstadkommas därigenom, att försöken ej skulle få utföras förrän efter föreskriven tid,

sedan anmälan gjorts hos kontrollmyndigheten. Beträffande de diagnostiska ympningarna, vilka voro att betrakta som ett oundgängligt hjälpmedel vid diagnoser av sjukdomar, men även vid utövandet av kött- och mjölk-kontroll, gällde nämligen i allmänhet, att de för att hava något värde måste utföras fortast möjligt efter sjukdomsfallets eller det misstänkta livsmedelsprovets tillkomst. Där skulle således den föreslagna anmälningsplikten verka avgjort skadligt. Det syntes kollegiet därför absolut olämpligt, att staten skulle bereda svårigheter för utövandet av en vetenskaplig undersöknings- och forskningsverksamhet, detta så mycket mera som en sådan verksamhet i regel torde vara förenad med ej ringa ekonomisk uppföring för utövaren och sålunda, där den förekommer, finge anses visa ett intresse, som ej borde motarbetas utan i stället uppmuntras. En kontrollagstiftning sådan som den föreslagna skulle dessutom få karaktären av ett underkännande från statens sida av vissa yrkesutövarer, i främsta rummet läkares och veterinärers moraliska kvalifikationer — ett underkännande, som kollegiet vågade påstå vara i högsta grad oberättigat.

Såsom framgår av de i ärendet hörda myndigheternas yttranden över motionerna synes i stort sett vivisektion icke förekomma *utanför* av staten uppehållen eller understödd läro- eller forskningsanstalt annat än vid vissa sjukhus i diagnostiskt syfte. Att lägga hinder i vägen för denna vivisektion, något som ett bifall till motionerna enligt de sakkunniga myndigheternas samstämmiga uttalanden ovillkorligen skulle föranleda, lär icke ens hava varit motionärernas önskan, så mycket mindre som en kontroll där torde vara minst påkallad. Emellertid må erinras, att, därest den i de förut berörda motionerna, nr 55 och 113, åsyftade plikten till protokollsföring med avseende på vivisektionen *inom* de statsunderstödda anstalterna bleve i lag föreskriven, vivisektorerna måhända skulle för att undslippa denna kontroll förrätta sina experiment *utanför* dessa anstalter. Då emellertid, såsom ovan nämnts, riksdagens båda kamrar redan avslagit berörda motioner, lär utskottet i sakens nuvarande läge icke behöva taga hänsyn till en sådan möjlighet. Vid sådant förhållande och då alltså något behov av ett ingripande från lagstiftningens sida i den av motionärerna påkallade riktning icke föreligger eller kan väntas inträda samt de av 1900 års lagutskott i dess ovan återgivna utlåtande anförda skäl mot en dylik lagstiftning alltjämt äga giltighet, kan utskottet — som emellertid instämmer i vad nyssnämnda lagutskott anförts särskilt därom, att det lidande, som för ett eller annat förnuftigt ändamål till-

skyndas djuren, bör inskränkas till det minsta mått, som är förenligt med ändamålets vinnande — icke förorda bifall till nu ifrågavarande motioner.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, nr 57 i första kammaren och nr 114 i andra kammaren, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 14 maj 1918.

På lagutskottets vägnar:

J. W. SPENS.
